

УДК 378.091.3

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2026.1.16>

Сергій МАМИЧЕНКО

доктор філософії, доцент кафедри педагогіки, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», luguniv.edu.ua
ORCID: 0000-0003-4088-4659

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ» НА РОЗВИТОК ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті досліджено вплив трансформації поняття «педагогічні технології» на розвиток понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи. Актуальність дослідження зумовлена динамічними змінами в освітній сфері, переходом до компетентнісної парадигми, цифровізацією освітнього процесу та необхідністю уточнення і систематизації педагогічної термінології.

Метою роботи є аналіз еволюції поняття «педагогічні технології» та визначення його ролі у формуванні сучасної терміносистеми педагогіки вищої школи.

Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні системного, діяльнісного та компетентнісного підходів. Використано методи теоретичного аналізу, порівняння, узагальнення та систематизації наукових джерел, що дозволило виявити основні тенденції розвитку досліджуваного поняття та його функціонування в науковому дискурсі.

Наукова новизна полягає у комплексному обґрунтуванні впливу трансформації поняття «педагогічні технології» на розвиток понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи. Встановлено, що зміна змісту цього поняття зумовила розширення педагогічної термінології, формування нових термінологічних підсистем, посилення міждисциплінарних зв'язків та інтеграцію вітчизняної педагогічної науки у світовий освітній простір.

Доведено, що еволюція поняття «педагогічні технології» від інструментального до системного та інтегративного розуміння сприяла якісним змінам у структурі педагогічної терміносистеми. Сучасна педагогічна технологія розглядається як цілісна система організації освітнього процесу, що забезпечує досягнення прогнозованих результатів навчання та формування компетентностей здобувачів освіти. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом цифрових педагогічних технологій та процесів стандартизації педагогічної термінології.

Ключові слова: педагогічні технології, вища освіта, терміносистема, освітні технології, цифровізація освіти, компетентнісний підхід.

Serhii MAMYCHENKO. THE IMPACT OF THE TRANSFORMATION OF THE CONCEPT OF “PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES” ON THE DEVELOPMENT OF THE CONCEPTUAL AND TERMINOLOGICAL SYSTEM OF HIGHER EDUCATION PEDAGOGY

The article examines the impact of the transformation of the concept of “pedagogical technologies” on the development of the conceptual and terminological system of higher education pedagogy. The relevance of the study is determined by the dynamic changes in the educational sphere, the transition to a competence-based paradigm, the digitalization of the educational process, and the need to clarify and systematize pedagogical terminology.

The purpose of the study is to analyze the evolution of the concept of “pedagogical technologies” and to determine its role in shaping the modern terminological system of higher education pedagogy.

The methodology is based on systemic, activity-based, and competence-based approaches. The research uses methods of theoretical analysis, comparison, generalization, and systematization of scientific sources, which made it possible to identify the main trends in the development of the studied concept and its functioning in scientific discourse.

Scientific novelty lies in the comprehensive substantiation of the influence of the transformation of the concept of “pedagogical technologies” on the development of the conceptual and terminological system of higher education pedagogy. It has been established that changes in the content of this concept have led to the expansion of pedagogical terminology, the formation of new terminological subsystems, the strengthening of interdisciplinary connections, and the integration of national pedagogical science into the global educational space.

It is proved that the evolution of the concept of “pedagogical technologies” from an instrumental to a systemic and integrative understanding has contributed to qualitative changes in the structure of the pedagogical terminological system. Modern pedagogical technology is considered as a holistic system for organizing the educational process that ensures the achievement of planned learning outcomes and the formation of students' competencies. Prospects for further research include the study of digital pedagogical technologies and the processes of standardization of pedagogical terminology.

Key words: pedagogical technologies; higher education; terminological system; educational technologies; digitalization of education; competence-based approach.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття трансформація трактування поняття «педагогічні технології»

стала одним із визначальних чинників розвитку та переосмислення понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах сучасних глобалізаційних процесів, цифровізації освіти, інтеграції у європейський і світовий освітній простір, а також переходу до компетентнісної, студентоцентрованої та інноваційно-технологічної моделі навчання.

Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується активним упровадженням цифрових, змішаних та дистанційних форм навчання, що суттєво розширює зміст поняття «педагогічні технології» та ускладнює його інтерпретацію. У зв'язку з цим відбувається інтенсивне оновлення педагогічної термінології, поява нових понять і категорій, що відображають інноваційні освітні практики (зокрема, «цифрові освітні технології», «змішане навчання», «онлайн-освіта», «адаптивне навчання»). Це зумовлює необхідність їх наукового осмислення, упорядкування та систематизації.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в сучасному науковому дискурсі функціонує значна кількість термінів, які поєднують поняття «технологія» з різними аспектами педагогічної діяльності: педагогічна технологія, навчальна технологія, технологія навчання, технологія виховання, технологія розвитку особистості, технологія особистісного впливу, технологія творчої діяльності. Водночас їх змістове наповнення, співвідношення та ієрархія часто трактуються неоднозначно, що ускладнює формування цілісної терміносистеми педагогіки вищої школи.

У вітчизняній і зарубіжній теорії та практиці навчання і виховання термін «технологія» почав використовуватися на початку ХХ століття як запозичення з інженерно-технічної галузі. Первісно він означав сукупність методів, необхідних для здійснення виробничих процесів, а також науковий опис способів організації певного типу виробництва. Згодом це поняття було інтегроване у педагогічний дискурс і поступово закріпилося в ньому як важлива категорія.

Проте на сучасному етапі розвитку педагогічної науки проблема полягає не лише у різноманітності трактувань поняття «педагогічні технології», а й у відсутності єдиного підходу до його визначення, що спричиняє термінологічну варіативність, синонімію та часткову неузгодженість понятійного апарату. Це, своєю чергою, ускладнює наукову комунікацію, розроблення освітніх стандартів і впровадження інновацій у практику вищої освіти.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного аналізу

трансформації поняття «педагогічні технології» та визначення її впливу на розвиток і впорядкування понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи в умовах сучасних освітніх викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема педагогічних технологій є однією з центральних у сучасній педагогічній науці. У сучасній педагогіці поняття «педагогічна технологія» набуло широкого поширення та стало невід'ємною складовою наукового апарату. Як зазначають дослідники, зокрема М. Кларін, А. Капська, В. Євдокимов, П. Самойленко, С. Сисоєва, П. Підкасистий, І. Прокопенко, технологічність освітнього процесу розглядається як показник його ефективності, оптимальності та наукової обґрунтованості [6, с. 4–12].

Теоретичні засади технологізації освітнього процесу розкрито у працях С. Сисоєвої [21], І. Прокопенка [18], О. Дубасенюк [6], Н. Наволокової [9], М. Носка [10], а також у колективних дослідженнях [11; 17].

У науковому дискурсі представлено різні підходи до визначення поняття «педагогічна технологія»: системний, процесуальний, інструментальний, діяльнісний, проєктувальний, результативний та інші [2; 9; 19; 24]. Значну увагу приділено структурі педагогічної технології, її компонентам і критеріям ефективності [6; 18]. У дослідженнях останніх років поширення набув розгляд застосування цифрових й інноваційних педагогічних технологій як умова підвищення якості освіти [4; 7; 15; 25; 26].

Разом із тим, попри значну кількість досліджень, недостатньо висвітленим залишається питання впливу трансформації поняття «педагогічні технології» на розвиток понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи. Потребує подальшого уточнення взаємозв'язок між еволюцією цього поняття та процесами терміноутворення, систематизації та стандартизації педагогічної термінології.

Метою статті є аналіз трансформації поняття «педагогічні технології» та визначення її впливу на розвиток понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи.

Для досягнення мети передбачено розв'язання таких завдань: проаналізувати еволюцію поняття «педагогічні технології»; узагальнити основні підходи до його трактування; охарактеризувати структуру та ознаки педагогічних технологій; з'ясувати їх роль у формуванні сучасної педагогічної терміносистеми.

Матеріали і методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний, діяльнісний та компетентнісний підходи. Використано методи теоретичного аналізу, узагальнення, систематизації наукових джерел, порівняння та інтерпретації наукових підходів. Емпірична база дослідження представлена науковими працями вітчизняних і зарубіжних учених у галузі педагогіки вищої школи [6; 9; 18; 21 та ін.].

Дослідження має теоретико-аналітичний характер і передбачає поетапний аналіз: історії становлення поняття «педагогічна технологія»; сучасних підходів до його трактування; структурних характеристик педагогічних технологій; впливу їх трансформації на педагогічну терміносистему.

Основні результати дослідження та їх обговорення. Поняття «педагогічна технологія» почало активно використовуватися ще у 1920-х роках і вже на ранніх етапах розвитку педагогічної науки трактувалося неоднозначно. В одних підходах його розуміли як систему методів і прийомів, спрямованих на раціональну й ефективну організацію навчального процесу, що певною мірою уподібнювалося до виробничих технологій; в інших – як практичні вміння працювати з навчальним обладнанням та використовувати наочні засоби навчання [10].

Масове впровадження технологій навчання, за свідченням дослідників, розпочалося у 1960-х роках і було пов'язане з реформуванням освітніх систем спочатку у США, а згодом і в країнах Європа. До провідних зарубіжних теоретиків педагогічних технологій належать Д. Керрол, Б. Блум, Д. Брунер, Г. Гейс, В. Коскареллі.

Сучасні педагогічні технології охоплюють широкий спектр теоретичних і практичних аспектів, пов'язаних з управлінням і організацією освітнього процесу, а також із вибором ефективних методів і засобів навчання. Їх розвиток значною мірою ґрунтується на ідеях прагматичної педагогіки та психології, сформульованих наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, зокрема В. Джеймс, Д. Дьюї, Г. Холл, Е. Торндайк, а також на засадах раціоналізації діяльності, пов'язаних із працями Ф. Тейлора і Ф. Гілберта.

Поняття «педагогічна технологія» було введено в науковий обіг ще наприкінці ХІХ століття: зокрема, його використання пов'язують із працями Джеймс Саллі, який застосував цей термін у 1886 році. У подальшому, особливо в середині ХХ століття, він набув широкого поширення в освітньому середовищі країн Західної Європи та Сполучених Штатів Америки, поступово змінюючи свій зміст відповідно до розвитку педагогічної науки [18].

Еволюцію педагогічних технологій у світовому освітньому просторі дослідники умовно поділяють на кілька етапів [9]:

Перший етап (1920–1960 роки) характеризувався орієнтацією на підвищення якості викладання як головного чинника ефективності навчання. У цей період значна увага приділялася використанню засобів масової комунікації для розширення інформаційного впливу освітнього процесу.

Другий етап (1960–1970 роки) відзначався зміщенням акценту на сам процес навчання. Це було пов'язано з розвитком ідей програмованого навчання, що передбачали врахування індивідуальних і вікових особливостей здобувачів освіти. У результаті саме процес навчання почали розглядати як ключовий чинник визначення ефективності освітньої діяльності.

Сучасний етап розвитку педагогічних технологій характеризується значним розширенням їх функцій, зокрема у сфері планування, організації та управління освітнім процесом. Важливого значення набуває застосування системного підходу, який забезпечує узгодженість усіх компонентів навчання – від постановки цілей до оцінювання результатів. Основним критерієм при цьому виступає оптимальність освітнього процесу [9].

Аналіз наукових джерел свідчить, що сьогодні існує значна кількість трактувань поняття «педагогічна технологія». Це зумовлює необхідність звернення до базового терміна «технологія». У загальному значенні технологія (від грецьких слів *τέχνη* – мистецтво, майстерність і *λόγος* – учення) розглядається як система знань про способи та засоби здійснення певних процесів, насамперед виробничих.

Упродовж тривалого часу цей термін не використовувався в педагогіці, оскільки належав до технічної сфери. Проте його зміст не суперечить завданням педагогічної науки, адже передбачає опис, пояснення, прогнозування та проектування процесів, що повністю відповідає логіці організації навчання [9].

Із розвитком науки і техніки суттєво розширилися можливості освітнього процесу: з'явилися нові інформаційні, електронні та аудіовізуальні засоби навчання. Це призвело до того, що традиційні підходи до організації навчання вже не могли повною мірою забезпечити ефективність освітнього процесу. У зв'язку з цим виникла потреба у впровадженні нових підходів, які інтегру-

ють технічні та методичні ресурси, що, своєю чергою, сприяло формуванню сучасного розуміння педагогічної технології [17].

На сьогодні поняття «педагогічна технологія» стало невід’ємною складовою педагогічного дискурсу, хоча його трактування залишається багатозначним [9]. У науковій літературі виокремлюють низку ключових характеристик цієї категорії, серед яких – цілеспрямованість, результативність, структурованість, керованість і можливість відтворення. Крім того, педагогічну технологію розглядають як системний спосіб організації освітнього процесу, що забезпечує досягнення запланованих результатів навчання.

У сучасному розумінні педагогічна технологія дедалі частіше інтерпретується на засадах системного підходу. Зокрема, відповідно до позиції ЮНЕСКО, вона визначається як цілісний метод проєктування, реалізації та оцінювання процесу навчання з урахуванням взаємодії технічних і людських ресурсів, спрямований на оптимізацію освіти [10].

На сьогодні існує понад триста визначень поняття «педагогічна технологія». Залежно від того, як автори розглядають структуру та складові навчального процесу, це поняття трактується по-різному (табл. 1).

Ми погоджуємося з О. Горашук, Г. Селевко, які вважають, що педагогічна технологія є змістовним узагальненням суті всіх цих визначень. Поняття «педагогічна технологія» може бути представлене трьома аспектами: науковим, процесуально-описовим та процесуально-дійовим. Таким чином, педагогічна технологія «функціонує як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання; як система засобів, принципів і регуляторів, що використовуються у навчанні; а також як реальний процес навчання» [2].

Найбільш цілісним підходом до трактування поняття «педагогічні технології» вирізняється концепція Т. Назарової. Як зазначає дослідниця, зміст цього поняття уточнювався в міру розвитку педагогічної науки, унаслідок чого воно зазнавало певних трансформацій і було представлене в таких катего-

Таблиця 1

Узагальнення підходів до визначення поняття «педагогічні технології»

№	Підхід	Сутність визначення	Представники / джерела	Ключові акценти
1	Системний підхід	Педагогічна технологія розглядається як цілісна система взаємопов’язаних елементів (цілі, зміст, методи, засоби, результат)	С. Гончаренко [19], І. Прокопенко [18], О. Євдокімов, ЮНЕСКО [19;10]; С. Сисоева [21]	Цілісність, структурованість, взаємозв’язок компонентів
2	Процесуальний підхід	Технологія як організація та реалізація освітнього процесу, що забезпечує досягнення запланованих результатів	О. Савченко, М. Чошанов [2], Наволокова Н. [9]	Алгоритмізація, послідовність дій, керованість процесу
3	Інструментальний підхід	Сукупність методів, прийомів, форм і засобів навчання	В. Паламарчук, В. Шепель [23]; М. Ярмаченко [24]	Практичні інструменти діяльності педагога
4	Діяльнісний підхід	Спосіб організації спільної діяльності викладача і здобувачів освіти	Т. Гришина [3], І. Дичківська [5], В. Курило, М. Кратінов, Г. Божко, О. Чиж [2]	Взаємодія суб’єктів навчання, діяльнісна основа
5	Проектувальний підхід	Модель або проєкт освітнього процесу, що передбачає його конструювання	І. Смолюк, В. Монахов [22]; В. Гузєєв, Л. Занков, В. Рєпкін, А. Кушнір [2]	Проектування, прогнозування результатів
6	Науковий (галузевий) підхід	Частина педагогічної науки, що досліджує ефективні способи навчання	Г. Селевко [11]; О. Падалка, А. Нісімчук, І. Смолюк, О. Шпак [14]	Теоретичне обґрунтування, науковість
7	Результативний підхід	Засіб гарантованого досягнення запланованих результатів навчання	В. Беспалько [11]; І. Волков, [16, с.12]. Ілійчук Л. [7]	Орієнтація на результат, ефективність
8	Компетентнісний / сучасний підхід	Інструмент формування компетентностей через інтеграцію методів, форм і цифрових засобів	сучасні освітні стандарти, МОН України	Орієнтація на компетентності, цифровізація

ріях, як «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання». У дослідженні Т. Назарової розкрито зміст кожного з цих понять, визначено їхні цілі, завдання, сутнісні характеристики, а також ієрархічні взаємозв'язки між ними [1].

Освітні технології відображають загальну стратегію розвитку освіти та формування єдиного освітнього простору. Їхнє призначення полягає у прогнозуванні розвитку освітньої сфери, її конкретному проєктуванні й плануванні, передбаченні очікуваних результатів, а також у визначенні стандартів, що відповідають поставленим освітнім цілям. Як приклади освітніх технологій можуть виступати різноманітні концепції освіти та освітні системи. На сучасному етапі такою є, зокрема, гуманістична концепція освіти.

Якщо освітні технології репрезентують стратегічний рівень розвитку освіти, то педагогічні технології, за Т. Назаровою, відображають тактичний рівень її реалізації у навчально-виховному процесі. Це здійснюється шляхом упровадження відповідних моделей організації цього процесу, а також моделей управління ним. Прикладами таких моделей можуть бути модель особистісно орієнтованого розвивального навчання, модульно-розвивального навчання, проблемного навчання та інші [1].

Отже, Т. Назарова доходить висновку, що педагогічна технологія відображає модель організації навчально-виховного та управлінського процесів у закладі освіти й інтегрує в собі зміст, форми та засоби їх реалізації.

Різні підходи до трактування поняття «педагогічні технології» відображають еволюцію педагогічної науки:

- від розуміння технології як сукупності методів
- до її трактування як цілісної системи та моделі освітнього процесу,
- і далі – як інструменту досягнення гарантованих результатів і формування компетентностей.

Структура всіх педагогічних технологій є загальною та включає:

1. Концептуальну основу
2. Змістову частину навчання – цілі та матеріал
3. Процесуальну частину – технологічний процес, організацію навчання, методи й форми роботи вчителя, управління засвоєнням матеріалу
4. Діагностику навчального процесу

Відмінності між технологіями визначаються особливостями змісту їхніх структурних елементів.

За М. Чошановим критеріями технологічності є:

- Концептуальність – спирається на певну наукову концепцію
- Системність – логічна організація процесу та взаємозв'язок його частин
- Ефективність – здатність забезпечувати високий результат
- Відтворюваність – можливість застосування в інших навчальних закладах [8, с. 121].

Характеристика педагогічної технології передбачає передусім аналіз її внутрішньої структури. Зокрема, С. Сисоева визначає структуру педагогічної технології як сукупність взаємопов'язаних компонентів, до яких належать: концептуальна основа; змістовий блок навчання, виховання та розвитку особистості (що включає як загальні, так і конкретні цілі, а також зміст навчального, виховного і розвивального матеріалу); процесуальна частина, тобто технологічний процес. Останній охоплює організацію освітнього процесу, методи і форми діяльності здобувачів освіти, способи професійної діяльності викладача, управління педагогічним процесом і систему його діагностики [21].

Інший підхід до структурування педагогічної технології запропоновано Н. Наволокова, яка виокремлює низку її складових елементів [9]. Передусім передбачається ідентифікація конкретної технології відповідно до загальноприйнятої класифікації. Важливим компонентом є назва технології, яка відображає її сутність, ключову ідею та напрям модернізації освітнього процесу.

Концептуальний компонент охоплює систему провідних ідей, гіпотез і принципів, що визначають логіку побудови технології, її цільові орієнтації, наукові засади засвоєння знань, а також позицію здобувача освіти в освітньому процесі. Змістовий аспект технології включає орієнтацію на розвиток особистості, визначення обсягу та характеру навчального матеріалу, а також особливості його структурування в освітніх програмах.

Процесуальна характеристика педагогічної технології передбачає опис методів, засобів і форм організації навчання, мотиваційних механізмів, особливостей управління освітнім процесом (зокрема планування, діагностики та корекції), а також визначення цільової аудиторії, для якої ця технологія призначена. Важливим елементом є програмно-методичне забезпечення, що включає навчальні плани, програми, підручники, дидактичні матеріали, технічні засоби навчання та інструменти оцінювання результатів [9].

У наукових дослідженнях [1; 12; 17] підкреслюється, що педагогічна технологія повинна відповідати низці методологічних вимог, які визначають її технологічність. До таких критеріїв належить концептуальність, тобто опора на чітко визначену наукову концепцію, яка охоплює філософські, психологічні, дидактичні та соціально-педагогічні засади. Важливою є також системність, що передбачає наявність усіх ознак цілісної системи, а також логічна впорядкованість і взаємозв'язок усіх компонентів технології.

Не менш значущою характеристикою є керованість, яка забезпечує можливість цілепокладання, проєктування освітнього процесу, поетапної діагностики та корекції результатів навчання. Ефективність технології визначається оптимальністю витрат і гарантованістю досягнення запланованих результатів. Відтворюваність передбачає можливість застосування технології в аналогічних умовах іншими суб'єктами освітнього процесу. Окрім того, важливою є єдність змістового та процесуального компонентів, їх взаємозумовленість і узгодженість.

Сучасна педагогічна технологія постає як інтегративне явище, що поєднує досягнення педагогічної теорії та практики, синтезує традиційні підходи та інноваційні ідеї, зумовлені розвитком суспільства, процесами гуманізації та демократизації освіти, а також впливом науково-технічного прогресу [1; 10].

Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що в сучасній педагогічній науці педагогічна технологія функціонує в кількох взаємопов'язаних вимірах. У наукознавчому аспекті вона розглядається як окрема галузь педагогічного знання, предметом якої є розроблення і дослідження технологій навчання. У процесуально-дієвому вимірі педагогічна технологія постає як реальний освітній процес, організований відповідно до певної моделі з метою досягнення визначених результатів. У процесуально-описовому аспекті вона трактується як алгоритм або модель організації навчання.

Встановлено, що у сучасній освітній практиці педагогічні технології реалізуються на кількох рівнях: загальнопедагогічному (на рівні освітньої системи або закладу освіти), предметному (у межах окремої навчальної дисципліни) та локальному або модульному (при розв'язанні конкретних дидактичних чи виховних завдань). При цьому структура педагогічної технології традиційно розглядається як єдність концептуального, змістового та процесуального компонентів, які перебувають у тісному взаємозв'язку.

Поняття «технологія» у педагогіці розуміється неоднозначно. У більшості джерел під педагогічною технологією розуміють сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір форм, методів, способів і прийомів навчання та виховних засобів, організованих для досягнення ефективного педагогічного результату.

У свою чергу, навчальна технологія або технологія навчання акцентує увагу на методах і засобах організації навчального процесу, тоді як освітня технологія ширша і охоплює не тільки діяльність учителя, а й управлінські, організаційні та соціальні аспекти освітньої системи.

Технологія виховання передбачає систематизовані дії педагога для формування виховних якостей особистості, а технологія розвитку особистості спрямована на розкриття потенціалу учня та розвиток його здібностей.

Терміни технологія особистісного впливу та технологія творчої діяльності відображають сучасні тенденції індивідуалізації навчання та стимулювання креативності, орієнтовані на активізацію творчого потенціалу та особистісне становлення учнів.

Таким чином, педагогічні технології – це не лише технічні засоби навчання, а система організації педагогічного процесу, що включає методи, форми, прийоми та засоби для досягнення прогнозованого результату. Різновиди технологій (навчальні, виховні, розвитку особистості, творчої діяльності) дозволяють адаптувати педагогічний процес до конкретних цілей і потреб учнів.

У сучасній педагогіці домінує інтегративний підхід, у межах якого педагогічна технологія розглядається одночасно як: система, процес, модель, інструмент діяльності.

У сучасній педагогічній науці педагогічна технологія розглядається як інтегративна система, що охоплює цілі, зміст, методи, засоби та організаційні форми навчання. Вона забезпечує цілеспрямоване формування знань, умінь і компетентностей, а також розвиток особистісних якостей здобувачів освіти відповідно до визначених освітніх цілей [14].

Термін «освітня технологія» використовується для позначення загальної стратегії розвитку освітнього простору в цілому. У свою чергу, «педагогічна технологія» відображає тактичні аспекти впровадження освітніх технологій у конкретних умовах навчання. Вона характеризується загальними рисами організації педагогічного процесу, які є спільними незалежно від навчального предмета, наприклад, у випадку модульного, проєктного, індивідуального навчання або рівневої диференціації.

Поняття «технологія навчання» є близьким до педагогічної технології, але не є тотожним. Воно описує конкретний шлях засвоєння навчального матеріалу у межах визначеного предмета.

Зміна трактування поняття «педагогічні технології» наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття стала одним із визначальних чинників трансформації понятійно-термінологічної системи вітчизняної педагогіки вищої школи. Узагальнений аналіз дозволяє сформулювати такі розширені висновки.

По-перше, відбулася суттєва еволюція змісту самого поняття «педагогічна технологія». Якщо на початкових етапах воно трактувалося переважно як сукупність методів і засобів організації навчального процесу, то згодом набуло системного характеру і почало розглядатися як цілісна модель проектування, реалізації та оцінювання освітнього процесу. Таке розширення змісту поняття спричинило необхідність деталізації термінологічного апарату, що призвело до появи нових взаємопов'язаних категорій (освітні технології, технології навчання, інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання тощо).

По-друге, трансформація трактування педагогічних технологій зумовила активізацію процесів термінотворення. У педагогічному дискурсі з'явилася значна кількість нових термінів, що відображають інноваційні освітні практики та підходи: «інтерактивне навчання», «змішане навчання», «кредитно-модульна система», «компетентнісний підхід», «цифрові освітні ресурси». Це свідчить про розширення семантичного поля педагогічної терміносистеми та її адаптацію до нових освітніх реалій.

По-третє, відбулися зміни у структурі терміносистеми. Якщо раніше домінували окремі, відносно ізольовані поняття, то сучасний етап характеризується формуванням ієрархічно організованих термінологічних полів і підсистем. Поняття «педагогічна технологія» стало ядром цілої групи термінів, що функціонують у межах єдиної концептуальної моделі. Це забезпечило більшу системність і логічну впорядкованість педагогічної науки.

По-четверте, значно посилився вплив міждисциплінарних і міжнародних чинників. Запозичення з англomовного наукового простору сприяли інтеграції української педагогічної термінології у світовий контекст. Водночас це призвело до появи варіативності

термінів, синонімії та необхідності їх стандартизації.

По-п'яте, зміни у трактуванні педагогічних технологій сприяли переходу від знаннєвої до компетентнісної парадигми освіти. Це, у свою чергу, відобразилося у терміносистемі через закріплення нових базових категорій, таких як «компетентність», «результати навчання», «освітня траєкторія», «академічна мобільність». Таким чином, термінологія почала не лише відображати, а й формувати нову освітню реальність.

По-шосте, відбулася інституціоналізація та нормативне закріплення значної частини термінів. Уведення стандартів вищої освіти, освітніх програм і силабусів сприяло уніфікації термінологічного апарату та підвищенню його однозначності у науковому й освітньому вжитку.

Отже, трансформація поняття «педагогічні технології» стала каталізатором глибоких змін у понятійно-термінологічній системі педагогіки вищої школи. Вона спричинила розширення, ускладнення та систематизацію терміносистеми, посилила її міждисциплінарний характер і забезпечила відповідність сучасним освітнім викликам. У результаті термінологічна система педагогіки вищої школи набула динамічного, відкритого та інтегративного характеру, що відображає сучасні тенденції розвитку освіти і науки.

Висновки. Отже, трансформація поняття «педагогічні технології» наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття стала важливим чинником розвитку понятійно-термінологічної системи педагогіки вищої школи. Встановлено, що відбулася еволюція змісту поняття від інструментального до системного й інтегративного розуміння; активізувалися процеси термінотворення та розширення педагогічної терміносистеми; сформувалися ієрархічні термінологічні структури; посилився вплив міжнародних і міждисциплінарних чинників; відбувся перехід до компетентнісної моделі освіти. Таким чином, педагогічна технологія постає як інтегративна система, що забезпечує ефективну організацію освітнього процесу та формування компетентностей здобувачів освіти.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом цифрових педагогічних технологій; дослідженням процесів стандартизації педагогічної термінології; вивченням впливу міжнародних освітніх практик на розвиток української педагогічної науки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістра-тури. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
2. Горашук О. С. Сутність поняття «інноваційні педагогічні технології». *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Том 1 № 49 2008. с. 352–356. https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4203?utm_source=chatgpt.com
3. Гришина Т. В. Освітня технологія як об'єкт методичної роботи. Харків : Основа, 2003. 96 с.
4. Гуревич Р., Коношевський Л., Коношевський О., Кобися В., Люльчак, С. Роль цифрового освіт-нього середовища закладу вищої освіти у формуванні диджитальної культури студентів. *Modern Infor-mation Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology The-ory Experience Problems*, 2024. 71, 5–21. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-71-5-22>
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
6. Дубасенюк О. А. Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та пер-спективи. *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів*: Навчальний посібник [за заг. ред. О. А. Дубасенюк]. Житомир: Житомир. держ. пед.ун-тет, 2001. С. 4–12.
7. Ілійчук Л. Інноваційні педагогічні технології у контексті розвитку системи забезпечення якості освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2024. (3), 16–25. <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.3>
8. Методика викладання психології у вищій школі : [навч. посіб.] / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Гор-бенко та ін. К. : Атіка, 2012. 272 с.
9. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 176 с. (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
10. Носко М. О., Гаркуша С. В., Цигура Г. О. Педагогічні технології: поняття, структура та зміст. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педа-гогічні науки*. 2020. Вип. 8. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuchkpn_2020_8_3
11. Носко М.О., Гаркуша С.В., Воєділова О.М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихо-ванні. Монографія. Київ: СПД Чалчинська Н.В., 2014. 300 с.
12. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник для студентів вищих навчаль-них закладів. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
13. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соці-альнопедагогічний аспект. Монографія. Київ, 1995. С. 197.
14. Падалка О.С., Нісімчук А.С., Смолюк І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології. Навчальний посіб-ник для вузів. К.: «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1995. 253с.
15. Паска Т. Використання цифрових освітніх ресурсів у формуванні інформаційної культури май-бутніх фахівців дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2025. (4), 9–16. <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.2>
16. Педагогічні технології у початковій школі : навчальний посібник для студ. та учителів початкової шк. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: О. А. Комар, Л. М. Роєнко. Умань : Візаві, 2021. 287 с.
17. Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. Інтерактивні тех-нології: теорія та методика. Умань-Київ. 2008. 94 с.
18. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авто-рів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
19. Професійна освіта: Словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. К. : Вища школа, 2000. 380 с.
20. Сизоненко Г. Концептуальні засади освітніх технологій. *Освіта:UA*. 02.11.2008. ULR: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/361/>
21. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2006. (2). С. 127–131.
22. Смолюк І. О. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти України : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 1999. 35 с.
23. Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно зорієнтованої освіти: Модуль-ний посібник / Автори-упорядники: П.І.Матвієнко, Н.І.Білик, О.О.Новак. Полтава: ПОППО, 2006. 292 с.
24. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник / За ред. дійсн. члена АПН України Ярмаченка М. Д. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
25. Sych T., Khrykov Y., Ptakhina O. Digital transformation as the main condition for the development of modern higher education. *Educational Technology Quarterly (ETQ, Educ. Technol. Q)* 2021 (2), p. 293–309. DOI: <https://doi.org/10.55056/etq.27>

26. Wagner M., Ley T., Kammerer L., & Helm C. Exploring teacher educators' challenges in the context of digital transformation and their self-reported TPACK: a mixed methods study. *European Journal of Teacher Education*, 2026. 49(2), 387–405. <https://doi.org/10.1080/02619768.2024.2340689>

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026